

İSTİSMAR EDİLEN MUSA-KUL KISSASI

Kur'ân, bize Nebî-Resulleri örnek gösterir (33/21, 60/4-6). Ama onların bile Kur'ân'da anlatılan tüm davranışlarını –istisnasız biçimde- örnek göstermez. Mesela İbrahim as'ın müşrik babası için af dilemesi (60/4) örneğinde olduğu gibi bazı davranışlarını örnek almayın bile der.

Bazı çevreler, Kehf süresinin 60 ile 82. Ayetleri arasın-
da anlatılan 'Musa ve kul' kıssasını, olmadık te'villere
tâbi tutarak istismar ediyor ve –özetle- şöyle diyorlar;

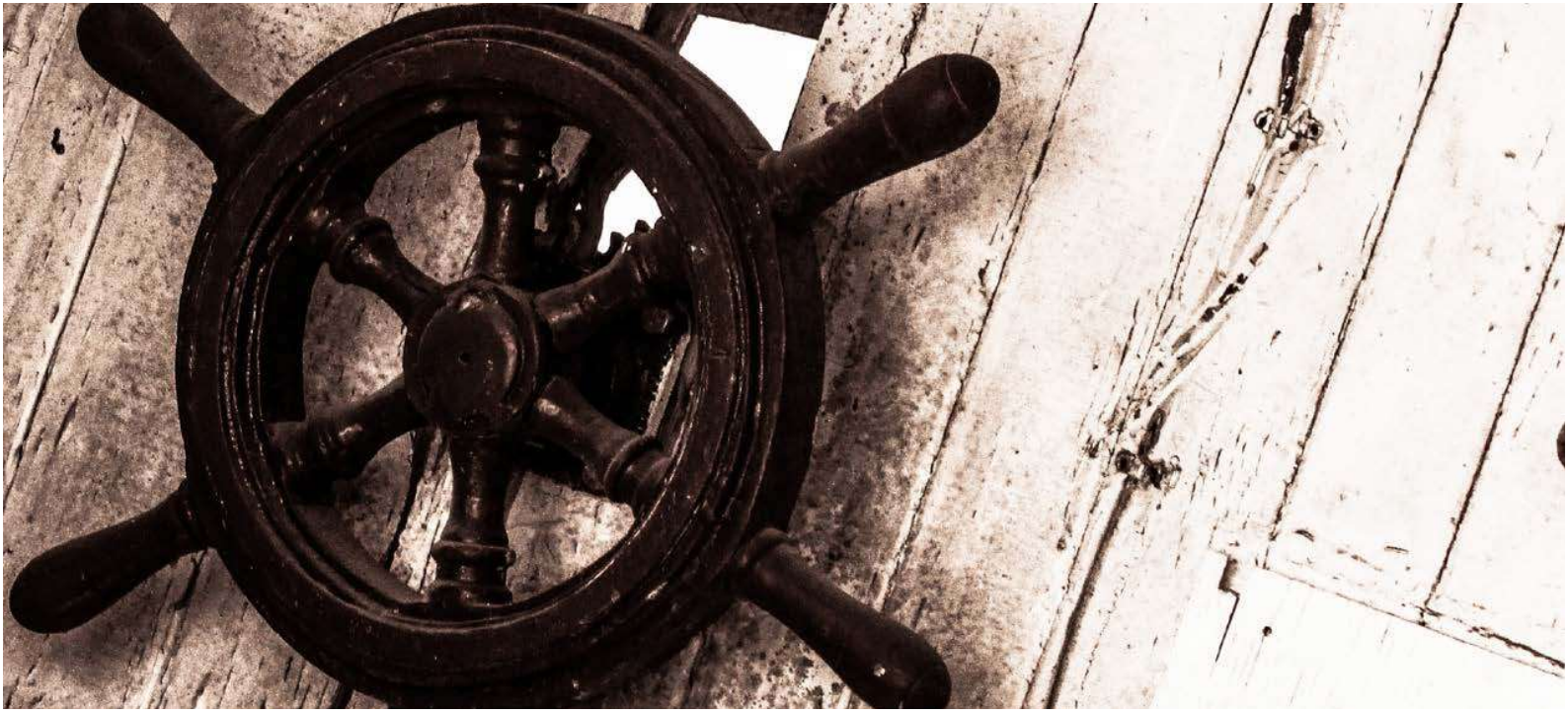
'Bu kıssada anlatılan ve Musa as'ın tâbi olduğu kul 'Ledün ilmine' sahip bir velidir. Ledün ilmi özel bir ilimdir. Allah bu ilmi herkese vermez. Nitekim Nebi olan Musa bile bu ilmi öğrenmek için bu veli kula tâbi olmuştur. İşte bu nedenle –Musa örneğinde olduğu gibi- Allah'ın veli kullarına tâbi olmak gerekir, bu Kur'ânın bir tavsiyesidir...'

Şimdi, bazı çevrelerin yaptığı bu te'vili, Kur'ân pence-
resinden tetkik edelim. Musa'nın tâbi olduğu bu kul
kimdir ve bu kula verilen 'Ledün ilmi' nedir?

Bu kıssadaki kul için üç ihtimal vardır; 1)Veli kul, 2)
Nebi kul, 3)Melek kul. Bizim kanaatimize göre bu kıs-
sadaki kul, melek kuldur. Gerekçelerimizi aşağıda
izah edeceğiz. Ama önce bu kıssanın anlatıldığı Kehf
18/65-82 ayetlerini birlikte okuyalım;

65. (Musa ve yardımcısı) Kullarımızdan bir kul bul-
dular. Biz o kulumuza katımızdan bir rahmet vermiş
ve tarafımızdan bir ilim öğretmiştik. 66. Musa ona:
"Sana öğretilenden bana da öğretmen için peşinden
gelebilir miyim, sana tâbi olabilir miyim? dedi. 67.
O: "Doğrusu sen benimle beraber olmaya sabrede-
mezsin. 68. İç yüzünü bilmediğin şeylere nasıl sab-
redeceksin?" dedi. 69. (Musa) "İnşallah beni sabırlı
bulacaksın ve senin hiçbir işine karışmayacağım"
dedi. 70. O: "Eğer bana uyacaksan, ben sana (ger-
çeği) anlatıncaya kadar hiçbir şey hakkında soru

sormayacaksın" dedi. 71. Birlikte gittiler, bir gemi-
ye bindiklerinde o gemiye hasar verdi. (Musa) "Ona
içindekileri boğmak için mi hasar verdin? Doğrusu
vahim bir iş yaptın!" dedi. 72. O: "Ben sana benimle
beraber olmaya sabredemezsin dememiş mi idim?"
dedi. 73. (Musa) "Unuttuğumdan dolayı beni kına-
ma ve bu işimden dolayı bana güçlük çıkarma!" dedi.
74. (Tekrar) Birlikte gittiler, bir delikanlıya rastla-
dılar, o onu (delikanlıyı) öldürdü. (Musa) "Sen bir
cana karşılık olmaksızın temiz/günahsız birini mi
öldürdün? Doğrusu çok kötü bir şey yaptın!" dedi.
75. "Ben sana benimle beraber olmaya sabrede-
mezsin dememiş mi idim?" dedi. 76. (Musa) "Eğer
bundan sonra sana bir şey soracak olursam, artık
beni sahiplenme. Bu, benden sana bir mazeret olur"
dedi. 77. (Tekrar) Birlikte gittiler. Bir kente varınca
halkından yemek istediler, (kent halkı) onları misa-
fir etmekten kaçındı. Orada yıkılmak üzere olan bir
duvar buldular, o onu doğrulttu. (Musa) «İsteseydin
buna karşılık bir ücret alabilirdin» dedi. 79. O; "İşte
bu seninle benim ayrılma sebebimizdir. Şimdi sana,
sabredemediğin ve iç yüzünü bilmediğin şeylerin
te'vilini anlatayım; Gemi, denizde çalışan yoksulla-
rındı. Onu kusurlu yapmak İSTEDİM, (çünkü) ileri-
de her gemiyi gasp eden bir kral vardı. Delikanlıya
gelince, onun anne-babası mü'mindi, onun (onları)
tuğyana ve küfre sokmasından KORKTUK. İSTEDİK
Kİ, Rableri onlara, ondan daha hayırlısını, daha te-
miz ve merhametli olanı versin. Duvar ise şehirdeki
iki yetim delikanlının, altında onlara ait bir hazine

vardı. Babaları da iyi biriydi. Rabbin, katından bir rahmet olarak istedi ki, onlar güçlü çağlarına ulaşsınlar ve hazinelerini çıkarsınlar. Ben bunu kendiliğimden yapmış değilim. İşte sabredemediğin şeylerin te'vili budur' dedi. (Kehf 18/65-82)

Mücmel olarak anlatılan bu kıssada, dikkat edilmesi gereken çok önemli bazı hususlar var. Şöyle ki; surenin 65. ayetinde 'abden min 'ibâdinâ'/kullarımızdan bir kul' ifadesi ile yer alan kul; ya Nebi-Resul olan bir kuldur ya da melek-kuldur. Bağlam ve bütünlük içinde bakıldığında bu kulun melek-kul olma ihtimali çok daha yüksektir.¹ Çünkü Rabbimiz melekler için de 'kul/kullarımız' ifadesini kullanır (4/172,21/26,43/19). Zira kendisi de Nebi-Resul olan Musa'nın -ilahi emirle hareket eden- melekten başka bir kula tâbi olması risalete aykırı olur. Ayrıca, bu kulun gemiyi delmesi ve bir genci öldürmesi gibi fiilleri, normalde gemi sahiplerinin ve insanların tepkisini çeker. Ama bu kula karşı böyle bir tepkinin gösterilmediğini görüyoruz. Çünkü o bu fiilleri yapmak üzere gönderilen bir melekti ve onun bu fiillerini Musa'dan başka gören olmamıştı (Allahu a'lem).

'Ledün ilmi' nedir?

Bu kıssadaki '...ve 'allemnâhu min Ledünnâ 'ilmâ(n)' ifadesi, 'ona katımızdan ilim öğrettik' demektir. Buradaki 'min Ledünna 'ilma(n)' ifadesi, '...rizkan min

Ledünnâ-katımızdan rızık... (28/57)', '...min Ledünnâ vezekâ(ten)-Yahya'ya katımızdan temizlik verdik (19/13)', '...Ledünnâ zikra(n)-Sana katımızdan zikir verdik (20/99)' şeklindeki ayetlerde bulunan ifadeler gibidir. Dolayısıyla 'Ledün şefkati', 'Ledün temizliği', 'Ledün zikri', 'Ledün rızkı' diye bir şey olamayacağı gibi, 'Ledün ilmi' diye bir şey de olamaz. Yani 'Ledün/min Ledün' ifadesi; şefkat, temizlik, zikir, rızık ve ilmin vasfını belirleyen bir sıfat değil, yönünü belirleyen bir zarftır.² Şefkat, temizlik, zikir ve ilim gibi nimetlerin kaynağının Rabbimiz olduğunu, bunların tümünün O'nun katından geldiğini bildirmek içindir. Kur'ân ayetlerinin Allah tarafından açıklandığını bildiren 'Hûd 11/1' ayetindeki 'min Ledün hakimîn habîr(in)' ifadesindeki 'min Ledün' ifadesi de aynıdır.

Dolayısıyla 'âteynâhu rahmeten min 'indînâ ve 'allemnâhu min Ledünnâ 'ilmâ(n)' ifadesinin ilk kısmındaki 'min 'indina/indimizden' ifadesi ile ikinci kısımdaki 'min Ledünna/katımızdan' ifadesi, rahmet ve ilmin Rabbimizden geldiğini bildirmiş olur. 'İndi rahmet' diye bir şey olmadığı gibi 'Ledün ilmi' diye bir şey de olamaz. O halde kıssanın mesajına geçmeden önce bu kula verilen ilmin ne olduğuna bakalım;

Melekler, 'Bizim senin bize öğrettiğinden başka bil-gimiz yoktur' (Bakara 32) diyorlar. Demek ki Rabbimiz

1 Bayraktar Bayraklı, 18/65

2 'Ledün; 'inde/yanında gibi bir zarftır. 'Min Ledün', Türkçe'de katımızdan ya da tarafımızdan demek gibidir. Ve görüyoruz ki 'min Ledün'; ilmin değil öğretmenin kaydır. Bununla beraber öğretmenin O'nun katından olması, ilmin de O'nun katından olmasını gerektirmez değildir. Şüphe yok ki bütün peygamberlerin ilmi Allah tarafından vahiy ve öğretmek itibari ile Ledünni /Allah katından'dır...' Elmalılı Hamdi Yazır, 18/65

bazı bilgileri meleklerle öğretmiştir. Onların bilgileri bunlarla sınırlıdır. Ama onlar –aynı zamanda– Rabbi-mizin izni/emri ile her türlü işi görmek için de semaya/ yeryüzüne inerler;

Melekler ve Rûh/Cebrail, o gece Rablerinin izniyle her türlü iş için iner dururlar. (Kadr 97/4)

Demek ki bu kıssadaki kul, Rabbimizin izni/emri ile inen ve O'nun emrettiği işleri yapan bir melek kuldur. Şimdi bu kıssada dikkatimizi çeken bazı hususları –bu bilgiler doğrultusunda– birlikte inceleyelim:

Musa bu kula 'sana öğretileni bana öğretmen için senin peşinden gelebilir miyim?' diyor (18/66). Yani talep özel bir maksada matuf olarak (bu kulun sahip olduğu bilgiden/ilimden öğrenmek) Musa'dan geliyor. Ve de en önemlisi bu tabiiyet her konuda –genel– bir tabiiyeti amaçlamıyor. Bir ustanın yanında –usta olduğu konudaki bilgileri öğrenmek için– çırak olmak, ona bu konuda tâbi olmak gibi özel bir tâbiyeti amaçlıyor. Ama buna rağmen bu kul Musa'nın bu talebini olumlu karşılamıyor. **'Sabredemezsin'** diyor (16/67). Daha da önemlisi **'ihata edemediğin, iç yüzünü bilmediğin şeylere nasıl sabredeceksin?'** diyor (16/68). Demek ki bu kul, işin hakikatini bilmeyenlerin sabır göstere-meyeceği bazı fiiller yapacak ve Musa da buna sabır gösteremeyecek! Çünkü o bu fiilleri Rabbimizin izni/emri ile yapacağı için işin perde arkasını biliyor. Ama Musa bunları bilmiyor. Dolayısıyla Musa'nın bu fillere karşı sabır gösteremeyeceğini biliyor.

Nitekim Musa, bu kulun ilk fiilinde hemen 'bunu neden yaptın?' diyor. Yani kulun tahmini tutuyor. Musa sabredemiyor. Ama Musa bu kulu takip etmekte ısrarcı olduğu için yolculuğa birlikte devam ediyorlar. Musa, ikinci fiilde de sabredemiyor. Ama bir şans daha istiyor. Ve nihayet üçüncü fiildeki sorusu üzerine o kul 'İşte bu seninle benim ayrılma sebebimizdir. Şimdi sana, sabredemediğin ve iç yüzünü bilmediğin şeylerin te'vilini anlatayım' diyor ve gerekli açıklamalarını yapıyor. Bu açıklamalardaki önemli noktalar şunlar:

Bu kul, ilk fiili için, 'gemiye kusurlu yapmak istedim, çünkü ileride her gemiyi gasp eden bir kral vardı' diyor.

Her ne kadar buradaki 'istedim' ifadesi, bu fiilin kendisi tarafından planlandığı izlenimini veriyor ise de bu durum bu fiili Allah'ın izni/emri ile yaptığını nefy etmez. Çünkü fiili tatbik eden o. Ayrıca gemi sahipleri de bu kula yaptığı bu iş nedeniyle herhangi bir tepki göstermiyorlar. Çünkü onun yaptığını görmüyorlar. Bunu sadece Musa görüyor.

Bu kul, ikinci fiilinde de bir 'ğulamı' öldürüyor. 'Ğulam', çocuk değil 'genç bir delikanlı' demektir.³ Çünkü Kur'ân çocuk için 'veled/evlad' kelimesini kullanır (2/223,4/11,98). Yani öldürülen bu ğulam, –küçük bir çocuk değil– ergenlik çağına ulaşmış güçlü bir delikanlıdır. Nitekim bu kulun üçüncü fiilinde zikredilen iki yetim için de 'ğulam/ğulameyn' denilmekte ve 'en yebluğâ eşuddehumâ' ifadesi ile onlar hakkında duvar atındaki hazineleri çıkarabilecek çağdan/güçten bahsedilmektedir. Dolayısıyla bu kul bir çocuğu değil –Allah'ın emri ile– genç bir delikanlıyı öldürmüştür. Çünkü o bu fiilin gerekçesini açıklarken 'onun (onları/anne babasını) tuğyana ve küfre sokmasından korktuk ve istedik ki...' diyor. Yani çoğul kip kullanıyor. Demek ki o bu fiilini kendi kararı ile değil ilahi bir emirle yapıyor. Çünkü bu delikanlı anne-babasına büyük dertler açıyor ve onları tuğyana/küfre düşürüyor (düşürebilir).⁴ Bu nedenle de burada ilahi takdir devreye giriyor. Yani bu kul bu fiilde **De ki: "Size vekil kılınan ölüm meleği canınızı alacak, sonra Rabbinize döndürüleceksiniz."** (Secde 32/11) ayetinde buyrulduğu üzere can alan bir 'melekü'l-mevt – ölüm meleğidir.

Ve nitekim bu kul üçüncü fiilinden sonra 'ben bunu kendiliğimden yapmış değilim' diyor. Demek ki o bu fiillerini kendi kararı ile değil, bir emre binaen yapmıştır. Yaptığı fiillerin niteliğini ve bu fiiller nedeniyle

3 Ğilmân, ğulam kelimesinin çoğuludur. Ğulam, cinsel ilişki/nikâh arzusu anlamına gelen gulmet/ğtilam kelimesinden türer. 'İğteleme'l-fahlu ğulmeten' ifadesi, aygırın dişisine yaklaşmaya yönelik aşırı arzuyla galeyana gelmesini ifade eder. Denizin kabarıp dalgalanması da istiare yoluyla iğteleme'l-bahr diye ifade edilir (İbn Âdil, el-Lübâb, V. 203). Arap dili sözlüklerinde gulmet/ğtilam kelimesinin dişiyeye duyulan aşırı cinsel istek, şehvetin galeyana gelmesi gibi anlamlarından da söz edilmiştir (Zebîdî, Tâcu'l-Arûs, XXXIII. 176-178).

4 Bu delikanlının anne-babası, refleks olarak suç işleyen evlatlarını korumuş ve onun suçlarını inkâr etmiş olabilirler. Yani mümin anne-baba, çocukları yüzünden tuğyana-küfre sürükleniyor ve/veya çevresindekilere bu izlenimi veriyor olabilir (Fahrettin Razi tefsiri).

Musa'nın haricinde hiç kimsenin tepki göstermemiş olması, onun bu fiillerinin ancak ilahi bir takdir ile yapılmış olabileceğini gösterir.

Ayrıca kent halkının Musa ve bu –melek– kulu misafir etmek istememesi de bu halkın onları tanımadığını yani bu kentin uzak-yabancı bir merkez olduğunu gösterir. Ama bu kul, hem buradaki bir duvar altında hazine bulunduğunu hem de ölen duvar sahibinin salih biri olduğunu biliyor. Bunları ancak Allah'ın bildirmesi ile bilebilir. Zaten onun 'ben bunu kendi başına yapmış değilim' demesi de bunu gösterir. Ama ölen baba için acaba neden 'salih biri idi' diyor? Yani ölen kişinin salih biri olması ile bu duvar düzeltme işi arasında nasıl bir bağlantı kurulabilir? Nahl 16/122 ayeti salih kimselere bu dünyada da güzelliklerin verileceğini işaret eder. A'râf 7/196'da ise **O (Allah) salihlerin veliliğini yapar** buyrulur. Bu ayetteki 'yetevella' ifadesi, Allahın veliliğinin süreklilik arz ettiğini gösterir. Allah, salihleri daima gözetir, onları daima korur. Demek ki Allahın salih kimseler üzerindeki bu veliliği/koruyuculuğu, onların varislerine bıraktıklarını ve/veya zürriyetlerini de kapsıyor olmalıdır (Allahu a'lem).

Bu kıssada asıl önemli olan (dikkat edilmesi gereken) husus şudur: Bu kıssadaki kul, kendi kendine Musa'ya gelerek, 'bana tâbi ol, benim peşimden gel' demiş değildir. Bunu talep eden Musa olmuştur. Ama bu kul Musa'nın bu talebini de hemen kabul etmemiştir. O bu talebi, Musa'nın ısrarı üzerine kabul ediyor. Lakin 'ben sana açıklama yapıncaya kadar bana bir şey sormayacaksın' diye de tembih ediyor. Musa da sabırlı olaca-

ğına ve hiçbir işine karışmayacağına dair söz veriyor. Fakat Musa hiçbir fiilde bu sözünü tutamıyor. Bu kulu ilk fiilinden itibaren sorguluyor. İkaz üzerine Musa 'sabredeceğim' diyor. Ama Musa aynı tavrını ikinci ve üçüncü fiilde de sürdürüyor. Yani sabredemiyor. Ve hatta Musa bu kulun kendisinin bilmediği bazı bilgilere sahip olduğunu bildiği halde (çünkü Musa ona zaten bu nedenle tâbi oluyor), bu kul hakkında su-i zanda bulunuyor. 'Gemidekileri mi boğacaktın?' ve 'Niye günahsız bir delikanlıyı öldürdün?' gibi sorular soruyor? Duvarı onardığı için de 'karşılık beklemeksizin ne güzel bir iş/hayır yaptın' demiyor da, 'bunun için ücret alabilirdin' diyor. Yani Musa, hem bu kula kendisinin bilmediği bazı şeyleri öğrenmek için –kendi isteği ve ısrarı ile– tâbi oluyor hem de buna rağmen onun filleri-ne karşı hiç sabırlı davranmıyor. Üstelik de bu kul ona 'yaptıklarım tahammül edemeyeceksin' diye tembih etmiş ve o da 'sabır göstereceğim' sözünü vermiş olduğu halde. Yani bu konuda zihni hazırlığını yapmış olmasına rağmen. O halde bu kıssada örnek alınacak olan kim? Musa mı? Bu kul mu? Daha da önemlisi Musa'nın bu kuldan öğrendiği ve tatbik ettiği –bizim de tatbik etmemiz gereken– herhangi bir fiil/hüküm var mı? Yani biz bu kıssadan Musa'nın veya bu kulun fiillerini mi örnek alacağız yoksa bu kıssanın verdiği bütüncül mesajı mı odaklanacağız?

Elbette ki bu kıssanın verdiği önemli mesajları var. Ama bu kıssanın itaat ve ittiba konusunda verdiği herhangi bir mesajı yoktur. Aksine bu kıssanın böyle bir tabiiyetin olamayacağını bildiren mesajları vardır. Zira Musa ile bu kul nihayetinde yollarını ayırmışlardır. Yani kıssanın sonuç mesajı böyle bir birlikteliğin (tabiiyetin) olamayacağına dairdir. Ayrıca, kıssanın içindeki olaylarda da kimi örnek alalım? Sabırsız davranan ve su-i zanda bulunan Musa'yı mı? Yoksa Musa'ya 'hayır bana tabi olma, yaptıklarım sabır gösteremezsin' diyen ve birlikte oldukları dönemde de Musa'ya –bunu şöyle yap, şunu böyle yap vs gibi– herhangi bir telkinde (irşadda?) bulunmayan ve nihayetinde de onunla yollarını ayıran bu kulu mu? Eğer, bu kıssaya dayanarak, 'bazı veli kullara tabi olmak gerekir' deniyorsa (ki

deniyor), bunu diyenler bu kıssadaki kulun sergilediği tavırları nasıl yorumlayacaklar? Çünkü bu kul Musa'yı kendisi davet etmiyor. Hatta ondan gelen talebi de hemen kabul etmiyor. Musa'nın ısrarı üzerine –kerhenpeki demiş oluyor. Ama yol boyunca Musa'ya herhangi bir bilgilendirme (irşad) yapmıyor. Hatta fiilleri için de –önceden- herhangi bir açıklamada bulunmuyor. Ta ki Musa'nın sabırsız sorularına cevap verinceye kadar... Ve nihayetinde de onunla yollarını ayırıyor. Yani bu kulun irşad edici hiçbir faaliyeti bulunmuyor. Dolayısıyla kıssanın verdiği en önemli mesaj –belki de- şu oluyor; 'Ey muhatap! Sen sadece sana emredilene yap ve üzerine vazife olmayan işlere karışma! Zira ihata edemediğin, iç yüzünü bilemediğin işler var! Sen her şeyi bilemezsin!'

Dolayısıyla bu kıssadan çok mesajlar çıkarılabilir, ama asla 'veli kullara tâbi olmak gerekir' şeklinde bir mesaj çıkarılamaz. Zira **Sadece Kur'ân'a tâbi olun, ondan başka bir veliye tabi olmayın** (7/3) diyen bir Kitabın kendisi ile çelişerek böyle bir mesaj vermesi mümkün değildir. Buna rağmen maalesef bu kıssaya bu mesajı yükleyenler var. Ama onlar da bu kıssadan sonra gelen –aynı süredeki- şu ayete tosuyorlar:

İnkarcılar, benim dûnumdaki/yakınımdaki bazı kullarımı bana karşı veli/koruyucu edinebileceklerini mi sanıyorlar? Biz o kâfirler için konak olarak cehennem hazırladık. (Kehf 18/102)

İlginçtir, evliya/veliler'den bahseden ve 'velilere tâbi olmayın' 'velileri Allah ile aranızı koymayın' diyen ayetlerde (7/3,11/20,29/41,39/3) yer alan ifade daima 'min dûnihi evliya' şeklinde iken, sadece bu ayette (18/102), veliler için 'kulum/kullarımdan bir kul' nitelenmesi yapılmıştır. Musa-kul kıssasından sonra gelen bu ayette, adeta 'kul' ifadesine bir gönderme yapılarak, kim olursa olsun, bir kulun Allah'a karşı veli (koruyucu) edinilemeyeceği, edinilmemesi gerektiği ve hatta bunu yapanların kafirler olduğu bildirilmiştir. Yani Musa-kul kıssasını 'velilere tâbi olmak gerekir' şeklinde yorumlayanlar –bir bakıma- ihtar edilmiştir.

Hatta benzer bir ihtar, kıssadan önce yer alan şu ayette de yapılmıştır:

Allah'ın hidayet ettiği kimse (gerçekten) hidayete ermiştir, (ama) sen, sapan kimse için irşad edici bir veli (mürşid-veli) bulamazsın. (Kehf 18/17)

Başında 'yehdi, muhtedi' ifadelerinin bulunduğu bu ayetin sonundaki ifade aynen 'veliyyen mürşida(n)/veli-mürşid' şeklindedir. Yani Rabbimiz, kıssadan önce de kıssadan sonra da **şu ihtarları yapmış oluyor**; Allah'tan başka bir hidayet edici (MEHDİ!), Allahtan başka bir MÜRŞİD, Allah'tan başka bir VELİ arama! Musa-kul kıssasını da bu gözle oku!

Demek ki Musa Nebî, özel bir maksada matuf olarak bir melek kul ile karşılaştırılıyor. Ve onların bu karşılaşması üzerinden bizlere de bazı mesajlar veriliyor. Verilen en önemli mesajlardan bazıları da 'biz aciz kulların her şeyi ihata edemeyeceği, gözümüzün önünde gerçekleşen olayların perde arkasını bile bilemeyeceğimiz ama buna karşı Allah'ın her şeye hâkim/kadir olduğu ve O'nun asla zulmedici olmadığı, her fiilini bir hikmete binaen yaptığıdır.

Kur'ân, bize Nebî-Resulleri örnek gösterir (33/21, 60/4-6). Ama onların bile Kur'ân'da anlatılan tüm davranışlarını –istisnasız biçimde- örnek göstermez. Mesela İbrahim as'ın müşrik babası için af dilemesi (60/4) örneğinde olduğu gibi bazı davranışlarını örnek almayın bile der. Keza, Yûnus Nebînin tebliğ görevini bırakıp kavmini terk etmesi (21/87) ve Musa'nın adam öldürmesi de Kur'ân'da kısas edilir (20/40). Ama bunların da örnek davranışlar olmadığı açıktır. O halde yapılacak şey bellidir: Bir amel Kur'ân ile tavsiye edilirse o amel yapılır. Yapılmalıdır. Ama Kur'ân'ın böyle bir tavsiyesi yoksa varmış gibi davranılamaz. Bu büyük bir vebal olur. Kur'ân'ın ne bu kıssada, ne de başka bir ayette velilere tâbi olmayı emretmez. Tavsiye de etmez. Aksine bunun yapılmamasını emreder (7/3, 39/3). Musa-kul kıssasını, Kur'ân'ın hükmü açık bu ayetlerine aykırı olacak şekilde yorumlamak, Kur'ân'ın çelişkili olduğunu iddia etmek olur ki böyle bir iddianın bâtıl olduğu açıktır.